

Ключевые слова: прокрастинация, прокрастинатор, личность, поведение, академическая прокрастинация, временная и хроническая прокрастинация, студент.

Dubinina K. V. Procrastination as a problem of psychology of the student's personality.

The article deals with the basic scientific approaches to the study of the essence of the phenomenon of procrastination as a psychological problem of personality.

It was found out that procrastination is a peculiar emotional reaction of personality on planned or necessary cases, a person's propensity to postpone his affairs "for later", "for tomorrow", "for the future".

The criteria are set, on the basis of which human behavior is defined as procrastinational: counterproductivity, futility, delay. The historical stages of formation of representations about procrastination are revealed (pre-scientific, scientific reflection, experimental-applied). The analysis of characteristic features and types of procrastination is made: daily (household), decision-making, neurotic, compulsive, academic. The essence of the fundamental types of procrastination, in particular, relaxed (temporary) and intense (chronic), is revealed. The reasons for procrastination are generalized in four groups: psychological, socio-psychological, pedagogical and psycho-physiological.

The named determinants of procrastination (situational, permanent) and its consequences: stress, feelings of guilt, loss of productivity, dissatisfaction with others due to non-fulfillment of obligations. The main ways of prevention and overcoming of procrastination in the student environment are highlighted.

Keywords: procrastination, procrastinator, personality, behavior, academic procrastination, temporal and chronic procrastination, student.

Відомості про автора:

Дубініна Катерина Віталіївна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології і педагогіки факультету педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, м. Київ, Україна. kate78@ukr.net

Information about the author:

Kateryna Dubinina – Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Psychology and Pedagogy, Faculty of Pedagogy and Psychology of the National Pedagogical University named after MP Drahomanov, Kyiv, Ukraine. kate78@ukr.net

Статтю подано до друку 16.04.2018.

УДК 159.942:376.1-056.264-051-057.875“313“

© М. Ю. Заушнікова, 2018

М. Ю. Заушнікова (м. Суми)

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНО-МОТИВАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТА КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ЛОГОПЕДІВ

Заушнікова М. Ю. Розвиток емоційно-мотиваційного компонента комунікативної компетентності студентів-логопедів. Статтю присвячено аналізу результатів емпіричного вивчення особливостей розвитку емоційно-мотиваційного компонента комунікативної компетентності майбутнього логопеда.

Доведено, що комунікація виступає невід'ємною складовою професійної діяльності логопеда, а сформована комунікативна компетентність є одним із провідних показників професійної підготовленості фахівця.

Проаналізовано погляди дослідників щодо структури комунікативної компетентності. Представлено критерії та показники розвитку емоційно-мотиваційного компонента

комунікативної компетентності студентів-логопедів та психодіагностичні методики його дослідження.

Проаналізовано результати емпіричного вивчення емоційно-мотиваційного компонента комунікативної компетентності. Наведено кількісні і якісні дані, показано динаміку розвитку показників: схильності до обраної професії, загального рівня розвитку комунікабельності, установка на реалізацію діяльності та на взаємодію із особами з порушеннями мовлення, ставлення до осіб з порушеннями мовлення.

Ключові слова: комунікативна компетентність, емоційно-мотиваційний компонент, структурні компоненти, студенти-логопеди, критерії, схильність до обраної професії, комунікабельність, соціально-психологічні установки, безумовне прийняття.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві компетентність в сфері спілкування та достатньо високий рівень професійної мотивації є провідними складовими успішності будь-якого фахівця, зокрема і логопеда. Такі фахівці прагнуть до успіху, проявляють вищу активність у професійному спілкуванні, інтерес до спільної діяльності та взаємодії. Домінування мотивів спілкування, прагнення підтримувати позитивні взаємовідносини з оточуючими, прояв інтересу до спільної діяльності характеризує спрямованість особистості на взаємодію, що вимагає від фахівця-логопеда розвинутої комунікативної компетентності.

Для логопеда комунікативна компетентність є професійною характеристикою, від якої залежить фахова успішність, конкурентоспроможність і особиста задоволеність.

На сьогодні, дослідженню феномена комунікативна компетентність приділяється особлива увага. Комунікативна компетентність визначається в якості ціннісного особистісного утворення, що допомагає налагоджувати контакти і стосунки в сфері міжособистісної взаємодії, і в сфері ділового спілкування.

Комунікативна компетентність логопеда зумовлена специфікою його професійної діяльності: постійне спілкування з широкою віковою категорією людей з порушеннями мовлення. При цьому логопед свідомо або несвідомо впливає на емоційний стан осіб із порушеннями мовлення, що передбачає високий рівень розвитку емоційно-мотиваційного компонента комунікативної компетентності, який вплине на результативність та ефективність здійснення професійних завдань і необхідність встановлення позитивних міжособистісних взаємовідносин в різних ситуаціях спілкування.

Аналіз наукових досліджень. На думку ряду дослідників (І. Р. Алтуніна, Ю. М. Ємельянов, Л. А. Петровська, С. В. Петрушин, О. В. Сидоренко, Н. В. Яковлева та ін.) феномен комунікативної компетентності є інтегративною якістю. Єдності у виділенні її компонентів немає, проте можна чітко простежити, що значущими серед них є комунікативні здібності, комунікативні уміння й навички та знання у галузі спілкування [2; 3; 4; 7].

В роботах учених комунікативна компетентність представлена, як складне багатовимірне утворення, що складається із взаємопов'язаних компонентів. Так, І. М. Бевзюк [2], Ю. М. Ємельянов [4], Ю. М. Жуков [3], Б. В. Ломов [6], Л. А. Петровська [7] виділяли: когнітивний, поведінковий та емоційний компоненти; В. П. Черевко [10] – когнітивний, емоційно-оцінний, поведінковий; С. Л. Братченко – особистісний, когнітивний, емоційний і поведінковий; Л. М. Еррера – виділяє мотиваційно-особистісний, когнітивний та поведінковий компоненти.

Емоційний компонент має свою специфіку, до його складу входить емоційний досвід спілкування. До найбільш важливих складових емоційного компонента Ю. М. Ємельянов [4] відносить досвід різноманітного спілкування, позитивне самоставлення і установки по відношенню до партнера під час спілкування.

На думку Б. Ф. Ломова [6], емоційний компонент являє собою важливу складову комунікативної компетентності, що включає в себе емоційний досвід спілкування.

В. П. Черевко вважає, що емоційно-оцінний компонент включає в себе: інтерес та схильність до обраної професії, мотиви вибору професії, прийняття себе та інших, комунікативні установки по самовдосконаленню [10].

Таким чином, беручи до уваги специфіку діяльності логопеда та якості, необхідні для професії типу «людина-людина» (Є. А. Клімов), а також результати досліджень вищезазначених учених, в структурі комунікативної компетентності логопеда, ми виділяємо наступні компоненти: когнітивний, емоційно-мотиваційний та поведінковий, які знаходяться у взаємозв'язку один із одним.

В кожному структурному компоненті нами було виділено критерії та змістовні показники, зумовлені специфікою професійної діяльності логопеда:

1) критерієм когнітивного компоненту є (особливості професійно-комунікативної готовності майбутнього логопеда до професійної діяльності), а показниками – знання з психології спілкування; усвідомлення логопедом власного рівня комунікативної компетентності;

2) емоційно-мотиваційний компонент включає в себе критерії: схильність до обраної професії; сформованість безумовного прийняття осіб із порушеннями мовлення показниками яких є позитивна професійна мотивація; загальний рівень комунікабельності; установка на реалізацію діяльності та на взаємодію з особами із порушеннями мовлення; ставлення до осіб з порушеннями мовлення;

3) критеріями поведінкового компоненту є володіння вербальними і невербальними засобами спілкування; позитивні міжособистісні взаємовідносини майбутнього логопеда з особами із порушеннями мовлення а показниками – уміння слухати і переконувати; ораторські уміння; розуміння вербальної і невербальної комунікації; рівень комунікативного самоконтролю; труднощі у спілкуванні з особами із порушеннями мовлення.

Мета статті – висвітлення результатів емпіричного дослідження особливостей розвитку емоційно-мотиваційного компонента комунікативної компетентності студентів-логопедів.

Виклад основного матеріалу та результати досліджень. Для дослідження особливостей розвитку емоційно-мотиваційного компонента було проведено емпіричне дослідження відповідно до запропонованих критеріїв та показників. У констатувальному експерименті прийняло участь 222 студенти (1, 3, 5 курсів) напряму підготовки «Корекційна освіта. Логопедія» денної форми навчання віком від 17 до 21 року.

У ході дослідження, відповідно до першого критерію «Схильність до обраної професії» нами було використано наступні діагностичні методики: методика «Мотиви вибору професії» (Р. В. Овчарової) [8] для визначення схильності до обраної професії (позитивної професійної мотивації); тест В. Ф. Ряховського [1] для визначення загального рівня розвитку комунікабельності.

Отже, за методикою «Мотиви вибору професії» (Р. В. Овчарової) [8] визначено у майбутніх логопедів переважання видів мотивації до обраної професії.

Внутрішня соціально-значуща мотивація вибору професії – це її суспільна й особиста значущість; задоволення, яке приносить робота завдяки її творчому характеру; можливість спілкування, управління іншими людьми тощо. Внутрішня індивідуально-значуща мотивація виникає із потреб самої людини, тому на її основі людина працює із задоволенням, без тиску з боку інших. Зовнішня мотивація – це заробіток, прагнення до престижу, страх осуду, страх невдач у професії тощо. Зовнішні мотиви за методикою розділено на позитивні й негативні. До зовнішніх позитивних мотивів належать: матеріальне заохочення, можливості кар'єрного зростання, схвалення колективом, престижність, тобто стимули, що спонукають особистість

докласти зусиль. До зовнішніх негативних мотивів відносяться: вплив на особистість шляхом тиску, покарань, критики, осуду й інших санкцій негативного характеру.

Отже, отримані дані показали, що серед усіх досліджуваних студентів провідними мотивами є внутрішні індивідуально-значущі мотиви – 36,4%, такі студенти орієнтовані на професію логопеда як на таку, що відповідає їх здібностям, сприяє їх розвитку, має творчий характер, а отже, є цікавою й привабливою саме ця професія; у 27,1% студентів провідними є внутрішні соціально-значимі мотиви, що характеризують суспільну і особистісну привабливість та значимість обраної професії, надають можливість спілкування та управління іншими людьми.

У 18,0% студентів домінують зовнішні позитивні мотиви, що характеризують престижність й матеріальну привабливість професії, можливість кар'єрного зростання, схвалення професії оточуючими та близькими; у 18,5% майбутніх логопедів виявлено зовнішні негативні мотиви, які свідчать про несамостійний вибір майбутньої професії, а саме, під впливом батьків або оточуючих.

Результати засвідчують, що серед усіх досліджуваних студентів загальна картина схильності до обраної професії є достатньо сприятливою, де біля 82% студентів виявлено позитивну професійну мотивацію (див. табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка професійної мотивації студентів-логопедів

Види професійної мотивації майбутніх логопедів	Досліджувані студенти-логопеди (n=222)					
	I курс		III курс		V курс	
	Абс. к-сть	%	Абс. к-сть	%	Абс. к-сть	%
Внутрішні індивідуально-значимі мотиви	25	34,2	28	35,4	29	41,4
Внутрішні соціально-значимі мотиви	18	24,7	21	26,6	22	31,4
Зовнішні позитивні мотиви	9	12,3	16	20,3	16	22,9
Зовнішні негативні мотиви	21	28,8	14	17,7	3	4,3

Аналіз динаміки професійної мотивації майбутніх логопедів свідчить про те, що під час їх професійного навчання у ЗВО види позитивної мотивації майже не набувають змін, проте зовнішня негативна мотивація показала тенденцію до зниження.

Наступний показник – загальний рівень комунікабельності, необхідна якість для комунікативної діяльності було визначено за допомогою теста В. Ф. Ряховського [1]. Результати тесту дозволили виявити загальний рівень комунікабельності та розподілити студентів-логопедів на 7 груп за їх комунікативними характеристиками: від абсолютної некомуникабельності до високого рівня розвитку комунікабельності. Кількісні дані представлені у табл. 2.

Проаналізувавши результати, ми бачимо, що першої і другої груп серед досліджуваних було не виявлено. Дані рівні характеризуються загальною некомуникабельністю, замкненістю,

схильністю до самотності, невмінням заводити і небажанням підтримувати бесіду, необхідність комунікативних контактів виводить з рівноваги.

Таблиця 2

Рівень розвитку комунікабельності студентів-логопедів

Рівні розвитку комунікабельності майбутніх логопедів	Досліджувані (n=222)	
	Студенти-логопеди	
	Абс. к-сть	%
1-й	-	
2-й	-	
3-й	11	5
4-й	52	23,4
5-й	67	30,2
6-й	85	38,3
7-й	7	3,1

Третя група виявилася малочисельною – 5% студентів, які певною мірою привітні і не відчувають страху в незнайомій ситуації та оточенні, з новими людьми вступають в контакти невпевнено, у суперечках і диспутах майже не приймають участь; 23,4% досліджуваних становить четверта група з нормальною комунікабельністю. Такі студенти допитливі, охоче слухають цікавого співрозмовника, витримані під час спілкування з іншими, можуть відстояти свою точку зору без запальності. Без неприємних переживань йдуть на зустріч з новими людьми. У той же час не люблять шумних компаній, а неординарне поведіння і багатослів'я викликають роздратування.

До п'ятої групи увійшли 30,2% студентів з високою комунікабельністю, які багатослівні, люблять висловлювати свою думку з різних питань, що, іноді викликає роздратування співрозмовників. Вони залюбки знайомляться з новими людьми, люблять бути в центрі уваги, нікому не відмовляють в проханнях, хоча не завжди можуть їх виконати. Іноді дратуються, проте швидко відходять, непосидючі, нетерпеливі.

Більш чисельною виявилася шоста група, студенти якої вельми комунікабельні, завжди в курсі всіх справ, залюбки приймають участь у всіх дискусіях, хоча серйозні теми можуть викликати нудьгу. Охоче беруть слово з будь-якого питання, навіть якщо мають про нього поверхове уявлення. В будь-яких ситуаціях почувають себе вільно. Беруться за будь-яку справу, проте не завжди можуть її успішно виконати, тому співрозмовники ставляться до вас з певними побоюваннями. Кількісно ця група становить 38,3%.

І нарешті, сьома група становить 3,1% досліджуваних, які надмірно комунікабельні, багатослівні, без потреби втручаються у справи інших людей, із захопленням роблять висновки з проблем, в яких зовсім не компетентні. Свідомо або несвідомо часто приводять до конфліктів під час спілкування. Запальні, образливі, нестримані, часто необ'єктивні. Відповідальну справу не можна доручити, з такими людьми складно порозумітися.

Отже, майже 88% студентів-логопедів першого курсу, майже 94% третього та майже 95% п'ятого становлять четверту, п'яту та шосту групу, а отже знаходяться на достатньо високих рівнях розвитку комунікабельності, і загалом, майже 92% студентів із вибірки знаходяться на достатньо високому рівні розвитку комунікабельності. Такі студенти вільно і розкуто спілкуються, поведуть себе невимушено та не бояться висловлювати власну думку.

Результати динаміки показників комунікабельності наведені у табл. 3.

Відповідно до другого критерію «Сформованість безумовного прийняття осіб з порушеннями мовлення» для аналізу показника «установка на реалізацію діяльності та на взаємодію із особами з порушеннями мовлення» нами було використана методика діагностики соціально-психологічних установок особистості (О. Ф. Потьомкіної) [8]. Соціально-психологічні установки особистості авторка методики розподілила на шкали-антагоністи: «альтруїзм» – «егоїзм», «процес» – «результат», «праця» – «гроші», «свобода» – «влада».

Таблиця 3

Динаміка рівнів розвитку загальної комунікабельності студентів-логопедів

Рівні розвитку комунікабельності майбутніх логопедів	Досліджувані студенти-логопеди (n=222)					
	I курс		III курс		V курс	
	Абс. к-сть	%	Абс. к-сть	%	Абс. к-сть	%
1-й	-			-	-	-
2-й	-		-		-	-
3-й	5	6,8	3	3,8	3	4,3
4-й	18	24,7	19	24,1	15	21,4
5-й	20	27,4	25	31,6	22	31,5
6-й	26	35,6	30	38	29	41,4
7-й	4	5,5	2	2,5	1	1,4

Люди, які орієнтовані на альтруїстичні цінності, заслуговують на повагу, проте часто цим шкодять собі. Це люди, про яких необхідно подбати. Альтруїзм є найціннішою загальнолюдською мотивацією, що вказує на зрілу особистість. Люди з надмірно вираженим егоїзмом зустрічаються досить рідко. Егоїзм у розумних межах не може нашкодити людині, проте більше шкодить його відсутність.

Люди, які орієнтовані на процес, менше орієнтовані на кінцевий результат, вони часто запізнюються зі строками виконання завдань, їх процесуальна спрямованість перешкоджає їх результативності; ними більше рухає інтерес до справи, а для досягнення результату потрібно багато докладити зусиль у роботі, негативне ставлення до якої вони не можуть самотійно подолати. І навпаки, люди, які орієнтовані на результат вважаються найбільш надійними. Вони можуть досягати результату у своїй діяльності всупереч метушні і перешкодам.

Люди, які орієнтовані на працю, весь свій час, у тому числі (вихідні дні, відпустка тощо) використовують для того, щоб щось зробити. Праця приносить їм більше задоволення, ніж якісь інші заняття. Орієнтація на гроші являє собою прагнення до збільшення свого достатку.

Люди, які орієнтовані на свободу, вважають головною цінністю саме свободу. Люди, які орієнтовані на владу провідною цінністю вважають вплив на інших людей та на суспільство.

Відповідно, отримані результати дали можливість виявити ступені прояву соціально-психологічних установок студентів-логопедів: «альтруїзм» – 14,7%; «егоїзм» – 9,5%; «процес» – 16,2%; «результат» – 14,4%; «праця» – 8,6%; «гроші» – 11,3%; «свобода» – 15,8%; «влада» – 10,1% досліджуваних.

Таким чином, у системі соціально-психологічних установок студентів домінує характерне для даного віку прагнення до свободи та альтруїстичні цінності, студенти мотивовані на процес діяльності, а установки на гроші, владу і працю менш виражені.

В нашому дослідженні для порівняння даних за наступним показником «Ставлення до осіб з порушеннями мовлення» було використано тест «шкала Фейя» [9] (для діагностування рівня сформованості безумовного приймання інших).

Безумовне позитивне ставлення є складним явищем, що включає два вагомих фактора: рівень прийняття і безумовність прийняття, що характеризують загальний прояв емоційного реагування однією людиною на іншу. На думку Р. Кочунаса, безумовність є базовою сталою установкою фахівця, що не змінюється в залежності від емоційного стану і поведінки іншої людини [5]. Позитивне ставлення включає теплоту, симпатію, турботу, оцінку людини без прагнення контролювати і управляти. Якщо рівень прийняття у взаємовідносинах пов'язаний з проявом позитивних або негативних почуттів до іншого, то безумовність прийняття характеризується беззаперечною постійністю прийняття інших.

Ми вважаємо, безумовне прийняття інших як прояв поваги, розуміння іншого, безоцінне ставлення під час міжособистісної взаємодії (не беручи до уваги особистісні якості іншого, які роблять особистість унікальною), спрямоване на позитивні зміни людини, і є професійно важливою якістю майбутнього педагога, зокрема логопеда.

Аналіз даних тесту дозволив майбутніх логопедів розподілити на чотири групи: 1) студенти з високим показником безумовного прийняття інших – 7,2%; 2) – (середньовисокий) студенти із середнім показником з тенденцією до високого – 13,5%; 3) – (середньонизький) студенти із середнім показником із тенденцією до низького – 63,1%; 4) – студенти з низьким показником прийняття інших – 16,2%.

Результати динаміки показників тесту «шкала Фейя» [9] представлені у табл. 4.

Таблиця 4

Динаміка показників ставлення до осіб із порушеннями мовлення студентів-логопедів

Показники розвитку безумовного прийняття осіб із порушеннями мовлення	Досліджувані студенти-логопеди (n=222)					
	I курс		III курс		V курс	
	Абс. к-сть	%	Абс. к-сть	%	Абс. к-сть	%
високий показник безумовного прийняття інших	-	-	3	3,8	13	18,6
середній показник з тенденцією до високого (середньовисокий)	6	8,2	10	12,7	14	20,0
середній показник із тенденцією до низького (середньонизький)	59	80,8	50	63,3	31	44,3
низький показник	8	11,0	16	20,2	12	17,1

Отже, переважна більшість студентів виявили недостатню здатність позитивно ставитися та приймати осіб із порушеннями мовлення, при цьому переважає тенденція до низького показника прийняття інших майбутніми логопедами.

Висновки. Проведене емпіричне дослідження дозволило проаналізувати отримані дані щодо особливостей розвитку емоційно-мотиваційного компонента комунікативної компетентності студентів-логопедів.

Визначено, що у студентів достатньо виражена професійна мотивація, вони орієнтовані на професію логопеда як на таку, що відповідає їх здібностям, сприяє їх розвитку, має творчий характер, а отже, є цікавою й привабливою саме ця професія.

Виявлено, що досліджувані знаходяться на достатньо високих рівнях розвитку комунікабельності. Проте, у переважній більшості майбутніх логопедів недостатньо виражені соціально-психологічні установки, а саме – установки на працю, на результат і альтруїзм, а також недостатньо сформоване позитивне ставлення до осіб із порушеннями мовлення, що дає підстави для пошуку шляхів оптимізації розвитку комунікативної компетентності студентів-логопедів, зокрема емоційно-мотиваційного структурного компонента у процесі їх професійної підготовки.

Література

1. *Батаршев А. В.* Психодиагностика в управлении: Практическое руководство: учеб.-практич. пособ. / А. В. Батаршев. – М., 2005. – 496 с.
2. *Бевзюк І. М.* Психологічні особливості формування комунікативної компетентності майбутніх працівників органів прокуратури : автореф. дис....канд. психол. наук: 19.00.07 / І. М. Бевзюк. – К., 2015. – 21 с.
3. *Жуков Ю. М.* Методы диагностики и развития коммуникативной компетентности / Ю. М. Жуков // Общение и оптимизация совместной деятельности / Под ред. Г. М. Андреевой, Я. Яноушека / Под ред. О. В. Соловьёва. – М.: Издательство Московского университета, 1987. – 210 с.
4. *Емельянов Ю. Н.* Активное социально-психологическое обучение / Ю. Н. Емельянов. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1985. – 168 с.
5. *Кочунас Р.* Основы психологического консультирования / Р. Кочунас, М. : Академический проект, 1999. – 240 с.
6. *Ломов Б. Ф.* Общение как проблема общей психологии / Б. Ф. Ломов // Методологические проблемы социальной психологии. – М.: Наука, 1975. – 217 с.
7. *Петровская Л. А.* Компетентность в общении (социально-психологический тренинг) / Л. А. Петровская. – М., 1989. – 180 с.
8. *Справочная книга школьного психолога / Р. В. Овчарова.* – М.: Просвещение, Учебная литература, 1996. – 352 с.
9. *Фетискин Н. П.* Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М. : Изд-во Института Психотерапии, 2002 – 362 с.
10. *Черевко В. П.* Формування комунікативної компетентності майбутнього менеджера у процесі професійної підготовки : дис.... канд. психол. наук: 19.00.07 / В. П. Черевко. – Київ, 2001. – 194 с.

Транслітераційний переклад літературних джерел

1. *Batarshev A. V.* Psihodiagnostika v upravlenii: Prakticheskoe rukovodstvo: ucheb.-praktich. posob. / A. V. Bartashev. – М., 2005. – 496 s.
2. *Bevzjuk I. M.* Psihologichni osoblivosti formuvannja komunikativnoi kompetentnosti majbutnih pracivnikiv organiv prokuraturi : avtoref. dis...kand. psihol. nauk: 19.00.07 / I. M. Bevzjuk. – К., 2015. – 21 s.

3. Zhukov Ju. M. Metody diagnostiki i razvitija kommunikativnoj kompetentnosti / Ju. M. Zhukov // Obshhenie i optimizacija sovmestnoj dejatel'nosti / Pod red. G. M. Andreevoj, Ja. Janousheka / Pod red. O. V. Solov'jova. – M.: Izdatel'stvo Moskovskogo universiteta, 1987. – 210 s.
4. Emel'janov Ju. N. Aktivnoe social'no-psihologicheskoe obuchenie / Ju. N. Emel'janov. – L. : Izd-vo LGU, 1985. – 168 s.
5. Kochunas R. Osnovy psihologicheskogo konsul'tirovanija / R. Kochunas, M. : Akademicheskij proekt, 1999. – 240 s.
6. Lomov B. F. Obshhenie kak problema obshhej psihologii / B. F. Lomov // Metodologicheskie problemy social'noj psihologii. – M.: Nauka, 1975. – 217 s.
7. Petrovskaja L. A. Kompetentnost' v obshhenii (social'no-psihologicheskij trening) / L. A. Petrovskaja. – M., 1989. – 180 s.
8. Spravochnaja kniga shkol'nogo psihologa / R. V. Ovcharova. – M.: Prosveshhenie, Uchebnaja literatura, 1996. – 352 s.
9. Fetiskin N. P. Social'no-psihologicheskaja diagnostika razvitija lichnosti i malyh grupp / N. P. Fetiskin, V. V. Kozlov, G. M. Manujlov. – M. : Izd-vo Instituta Psihoterapii. 2002 – 362 s.
10. Cherevko V. P. Formuvannja komunikativnoї kompetentnosti majbutn'ogo menedzhera u procesi profesijnō pidgotovki : dis.... kand. psihol. nauk: 19.00.07 / V. P. Cherevko. – Kіiv, 2001. – 194 s.

Заушникова М. Ю. Развитие эмоционально-мотивационного компонента коммуникативной компетентности студентов-логопедов. Статья посвящена анализу результатов эмпирического изучения особенностей развития эмоционально-мотивационного компонента коммуникативной компетентности будущего логопеда.

Доказано, что коммуникация выступает неотъемлемой составляющей профессиональной деятельности логопеда, а сформированная коммуникативная компетентность является одним из ведущих показателей профессиональной подготовленности специалиста.

Проанализированы взгляды исследователей относительно компонентного состава коммуникативной компетентности. Отмечено, что в современной психологической практике не существует единой общепринятой структуры коммуникативной компетентности. Набор ее компонентов и показателей не является исчерпывающим, и для каждого направления профессиональной деятельности структура носит вариативный характер. В статье представлены критерии и показатели эмоционально-мотивационного компонента коммуникативной компетентности студентов-логопедов и психодиагностические методики его исследования.

Проанализированы результаты изучения эмпирического исследования эмоционально-мотивационного компонента коммуникативной компетентности. Приведены количественные и качественные данные, показано динамику развития показателей: склонность к выбранной профессии, общий уровень развития коммуникабельности, установка на реализацию деятельности и на взаимодействие с лицами с нарушениями речи, отношение к лицам с нарушениями речи.

Ключевые слова: коммуникативная компетентность, эмоционально-мотивационный компонент, структурные компоненты, студенты-логопеды, критерии, склонность к выбранной профессии, коммуникабельность, социально-психологические установки, безусловное принятие.

Zaushnikova M. Y. Development of emotional-motivational component of communicative competence students speech therapist. The article highlights the empirical research results of the emotional-motivational component of communicative competence of the future

speech therapist.

It is proved, that communication acts is a component of professional activity of logopedist, and communicative competence is one of the main indicators of professional readiness.

The article is devoted to the analysis of the results of the empirical study of the peculiarities of the development of emotionally-motivational component of the communicative competence of the future speech therapist.

Analyzes the ideas of researchers regarding the structure of the communicative competence as an integrative phenomenon is revealed. Communicative competence is understood as a personality quality which includes developed communicative skills, readiness to communication, verbal and non-verbal means of communication. Presents the criteria and indicators of emotional-motivational component of communicative competence of the students speech therapist. Analyzed the results of empirical research of emotional-motivational component of communicative competence of the students speech therapist.

The quantitative and qualitative analyzes of gained outcomes is given; the progress dynamics of indicators of susceptibility to the chosen profession, the general level of sociability, installation for the implementation of activities and to interact with persons with speech disorders, attitude to people with speech disorders.

Keywords: communicative competence, emotional-motivational component, student speech therapists, structural components, criteria, susceptibility to the chosen profession, communication, social and psychological attitudes, unconditional acceptance.

Відомості про автора:

Заушнікова Марина Юрїєвна – викладач кафедри логопедії Навчально-наукового інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, м. Суми, Україна, marinazaushnikova@gmail.com

Information about the author:

Zaushnikova M. Y. – lecturer of Speech-therapy Department, A. S. Makarenko Sumy State Pedagogical University, Sumy, Ukraine. E-mail: marinazaushnikova@gmail.com

Статтю подано до друку 07.05.2018.

УДК 159.922.7:177.9

© Л. В. Клочек, 2018

Л. В. Клочек (м. Кропивницький)

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД СИСТЕМИ ОПТИМІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

Клочек Л. В. Психологічний супровід системи оптимізації розвитку соціальної справедливості у педагогічній взаємодії. У статті обґрунтовується доцільність здійснення психологічного супроводу системи оптимізації соціальної справедливості у педагогічній взаємодії. Презентується зміст роботи, спрямованої на морально-психологічне зростання сучасних педагогів, а саме розвиток у них особистісної та професійної цінностей (якостей) соціальної справедливості. Описуються психологічні засоби розвитку когнітивно-інформаційної, емоційно-ціннісної, мотиваційно-конативної складових соціальної справедливості педагогів та активізації дії психологічних механізмів. Обґрунтовується доцільність застосування міні-лекцій, проведення ряду заходів у межах психологічного практикуму, елементів психологічного тренінгу. Презентується зміст найбільш дієвих засобів розвитку складових соціальної справедливості особистості педагога, які сприяють: актуалізації знань і уявлень учителів про